

PREMINUO KRSTO PAPIĆ ■ JEDAN OD NAJZNAČAJNIJIH HRVATSKIH FILMSKIH REDATELJA

Autor antologijskih filmova hrvatske kinematografije

Iza Krste Papića ostali su slavni filmovi bez koji se ne može zamisliti povijest hrvatskog filma, poput »Lisica«, »Izbavitelja« i »Života sa stricem«, ali i politički razorni dokumentarci koji su mu donijeli brojna priznanja

ZAGREB ▶ Jučer je u 80. godini života, nakon kratke bolesti, preminuo jedan od najznačajnijih hrvatskih filmskih redatelja – Krsto Papić. Iako je svoje najnagrađivanije i najpoznatije filmove snimio još šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, Papić je aktivan ostao i u ovom desetljeću, snimivši prošle godine svoj posljednji film »Cvjetni trg« koji je ljetos premijerno prikazan na filmskom festivalu u Puli.

Krsto Papić rođen je 1933. godine u Vučedolu, a filmsku je karijeru počeo nakon studija jugoslavistike i ruskog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, asistirajući na filmo-

vima više različitih redatelja. Na velikom je ekranu debitirao epizodom u omnibusu »Ključ« iz 1965. godine, a dvije godine kasnije snima i svoj prvi igrani dugometražni film – »Iluzija«. Već sa svojim drugim igranim filmom »Lisice« iz 1969. godine osvaja pulsku »Zlatnu arenu« za najbolji film i najbolji režiju. Mračna drama, koja se bavi psihozom u razdoblju Informbiroa i njenim tragičnim posljedicama na stanovnike Zagore, jedan je od antologijskih filmova hrvatske kinematografije.

Naturalistički stil i sklonost socijalno-političkim temama Papić nastavlja i suradnjom s Ivom Brešanom na ekspanziji njegove drame »Predstava Ha-

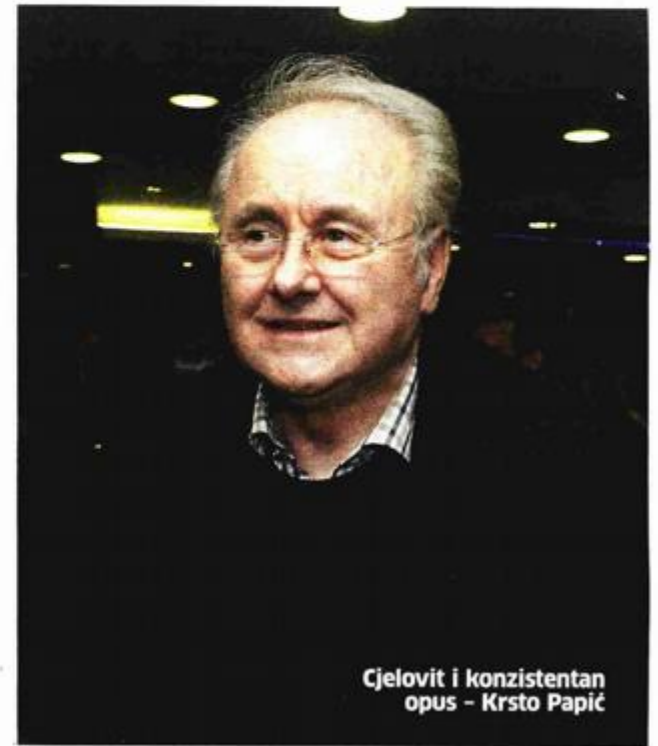
mleta u selu Mrduša Donja« (1973), koja osvaja »Srebrnu arenu« za režiju i donosi Papiću nove hvalospjeve, te uvrštavanje u službenu selekciju Berlinala.

Hvaljeni dokumentarist

Mnogi poklonici Papićeva opusa među najistaknutije njegove filmove svakako ubrajaju prvi hrvatski fantastični horor »Izbavitelj« iz 1976. godine, svojevrsnu filmsku metaforu o represivnom sustavu koju je redatelj snimio prema predlošku Aleksandra Grina. Nastavak tog filma »Infekcija« kojeg je Papić snimio gotovo trideset godina kasnije, nije polučio isti uspjeh.

Nakon biografskog filma i televizijske serije »Nikola Tesla« (1980), godine 1988. Papić snima adaptaciju Aralčinog romana »Okvir za mržnju«. Rezultat – film »Život sa stricem« osvaja »Veliku Zlatnu arenu« te nagradu kritike na festivalu u Montrealu, a biva nominiran i za »Zlatni globus« u kategoriji najboljeg filma s neengleskog govornog područja.

U devedesetima Papić počinje intenzivnu suradnju s dramatičarem i scenaristom Matom Matišićem koja će rezultirati naslovima »Priča iz Hrvatske« (1991), »Kad mrtvi zapjevaju« (1998), »Infekcija« (2003) i u konačnici »Cvjetni trg« (2012) koji je lani u rujnu na filmskom festivalu u

Cjelovit i konzistentan opus – Krsto Papić

REKLI SU O KRSTI PAPIĆU:

Cijenili smo ga manje nego što je zaslužio

Papićevi kolege iz svijeta filma, s kojima smo jučer razgovarali, složni su u jednome: hrvatska kulturna zajednica nije dovoljno cijnila doprinos ovog vrsnog redatelja i agilnog kulturnog djelatnika.

Diana Nenadić iz Hrvatskog filmskog saveza kaže da se strašno veselila retrospektivi njegovih radova koju priprema Oberhausenu.

– Bio je osvježavajuće živa osoba, rizična anegdota, čovjek koji je imao toliko toga za ispričati i uraditi, i zbog takve njegove osobnosti sasvim mi je jasno zašto je uspio napraviti toliko dobrih filmova. Otišao je, nažalost, u trenutku kad se drugi put u njegovome životu fokus Europe usmjerava prema njemu. Možda smo ga mi manje cijenili nego što je zaslužio, smatra Diana Nenadić.

Daniel Rafaelić, povjesničar filma, jedan je od mnogih koji se duboko dive Papićevu djelu.

– Postoje domaći redatelji koji su međunarodno, nažalost, nepoznati i neprepoznati. Srećom, jedan od razloga zbog

Daniel Rafaelić

kojeg smo često bili dio važnih filmskih kretanja svakako je i činjenica da smo u našoj kulturi imali Krstu Papića. Bio je to čovjek koji je jednako suvereno režirao Orsona Wellesa i Miodraga Krivokapića, čovjeka koji je filmove jednakim žarom predstavljao na slapovima Niagare i u kinu »Tuškanac«. Kao filmska zajednica prema njemu smo u posljednjih par godina bili dosta nepravedni, napadajući mu filmove kao da su mu prvi, a ne – posljednji. On je u to vrijeme doručkovao s američkim predsjednicima i ostao iznad svega. A to mogu samo rijetki, zaključuje Rafaelić.

Ishodišta Papićeva filmskog rada tijesno su vezana za **Veljka Bulajića**, njegova bliskog prijatelja i rođaka na čiji je poziv, ustvari, i došao u Zagreb.

– Krsto Papić je bio sineast uvjeren u ozbiljnu misiju filma kao umjetnosti i značenje filmske umjetnosti u životu suvremenog čovjeka. Za sve njegove filmove može se reći da su nastali iz tog uvjerenja. Kao

redatelj bio je moderan, suvremenih pogleda na naš život, i veoma ustrajan, beskompromisan. Naravno, rezultati nisu izostali. U našoj kinematografiji, a to nije rijedak slučaj, nije doživio adekvatno priznanje: nailazio je na mnoge teškoće, ali ih je upornošću savladavao. On je zbilja značajan autor, rekao je jučer ožalošćeni **Bulajić**, kojemu je Papić asistirao za rada na »Kozari« i »Vlaku bez voznog reda«.

Zanimljivo pitanje u revalorizaciji Papićeva opusa otvara i **Davor Šišmanović** iz organizacije Dana hrvatskog filma.

– Najveći žal, kad je riječ o djelu Krste Papića, je u tome što nikad nije dobio priliku da postane onaj koji će obrazovati nove generacije hrvatskih filmša. Zašto nije dobio tu priliku, možemo nagađati ili konstatirati, sugerira **Šišmanović**, uvjeren da je na-

kon odlaska Peterlića, Tadića i sada Papića, hrvatski film izgubio najbitniji dio svoje povijesti.

Važnost Krste Papića ističe i filmolog i teoretičar filma **Nikića Gilić**.

– Krsto Papić bio je jedan od najvažnijih autora dokumentarnog filma u našoj povijest – rađeci katkada u krajnje neobičnim uvjetima, uspio se približiti najmodernijim trendovima dokumentarnog filma 1960-ih, kada je dokumentarni film bio u razdoblju punog procvata u Evropi i svijetu. U dokumentarizmu je i u kasnijim godinama postizao vrhunske domete, premda ga je s vremenom sve više zanimalo igrani film.

Velikog je traga i tu ostavio, ponajviše kulturnim »Lisicama«, filmom s pravom uspoređivanim s grčkom tragedijom i najvećim ostvarenjima srpskog »crnog vala«. No, uz tu naturalističku crtu njegovog stvaralaštva, može se govoriti i o važnosti ovog autora za razvoj žanrovskog filma nakon 1970. godine, posebno filmom »Izbavitelj«.

Veljko Bulajić

Nikića Gilić

Davor Šišmanović

M. HRGOVIĆ

Montrealu osvojio nagradu »Freedom of Speech«.

Osim po nekolicini kulturnih hrvatskih filmova zbog kojih je smatran i istaknutim pripadnikom jugoslavenskog »crnog vala«, Papić će ostati poznat i po svojim hvaljenim dokumentarnim filmovima iz šezdesetih i sedamdesetih godina – »Kad te moja čakija ubode« (1968), »Nek se čuje i naš glas« (1971), »Specijalni vlakovi« (1972) i »Mala seoska priredba« (1986), koji su mu donijeli svjetska priznanja, među kojima i nagrade na festivalu u Oberhausenu. Papićevi dokumentarci naslanjaju se na ostatak njegovog angažiranog opusa, postavljajući u centar interesa malog, obespravljenog čovjeka. Prošle su godine izabrani naslovi iz ovog dokumentarnog opusa objedinjeni u novom DVD izdanju Zagrebdoxa, a u planu je i »dokumentarna« retrospektiva Papićevih djela na idućem izdanju Oberhausena. Papiću je za njegova postignuća 2006. godine dodijeljena nagrada »Vladimir Nazor« za životno djelo u području kinematografije.

Borac za autorska prava

Baš kao i iza kamere, Krsto Papić je aktivan ostao i u hrvatskom javnom životu, te se posljednjih godina borio da se kulturni hrvatski filmovi koji su privatizacijom potpali pod nove vlasnike filmskih poduzeća, vrte u vlasništvo države, odnosno da se njihovim

autorima priznaju prava koja proizlaze iz autorskih prava.

– Ljudi koji su privatizirali filmske kuće i filmske radne zajednice već 20 godina eksploatiraju naše filmove, nikad ne plaćajući autorska prava. Mi smo suvlasnici naših filmova, jer smo – u Hrvatskoj je bilo tako – u te filmove ulagali dio svoga honorara. Neka je to bilo 40, a nekad i 50 posto od našeg honorara za filmove. Kod privatizacije filmova nitko nas ništa nije pitao... Da bi neku stvar mogli privatizirati, vi morate imati procjenu njezine vrijednosti, a filmovi su neprocjenjivi jer u pitanju je nacionalno kulturno blago, a i kad bi ih netko procjenjivao ne može ih procijeniti bez nas...

Dopuštajući privatiziranje filmova država je napravila kulturocid. U ovoj zemlji grabeži i pljačke dopuštena je devastacija nacionalnog kulturnog dobra, što hrvatski filmovi snimljeni do devedesetih godina svakako jesu – kazao je Papić prošle godine za naš list.

U retrospektivi filmova Krste Papića te u njegovom društvu riječka je publika imala priliku uživati još u studenom prošle godine. Kako je naglašeno u priopćenju Hrvatskog društva filmskih redatelja, Hrvatska je izgubila autora koji je za sobom ostavio jedan od najcjelovitijih i najnagrađivanijih autorskih opusa, čija je vrijednost prepoznata izvan granica Hrvatske.

Vedrana SIMIČEVIĆ